

8.8.2018

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
oikeusministerio@om.fi

Oikeusministeriön lausuntopyyntö, Dnro VN 675/2018

METSÄHALLITUKSEN LAUSUNTO SAAMELAISKÄRÄJÄLAKITOIMIKUNNAN ESITYKSESTÄ SAAMELAISKÄRÄJÄLAIN MUUTTAMISEKSI

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa saamelaiskäräjälakitoimikunnan esityksestä saamelaiskäräjälain muuttamiseksi.

Esityksessä todetaan, että saamelaisille alkuperäiskansana kuuluvista oikeuksista ja niiden kehittämisestä on säädetty ja tullaan säätämään muualla lainsäädännössä. Esitystä ei ole sidottu muihin vireillä oleviin hankkeisiin, vaan kysymys on nyt pelkästään saamelaisten itsehallintoelintä, saamelaiskäräjiä koskevaan lakiin tehtävistä hallinnollisista muutoksista.

Metsähallituksella on lausuttavaa esityksestä koskien saamelaiskäräjälain 2 luvun (Saamelaiskäräjien tehtävät) 9 §:ssä säädettyä neuvotteluelvoitetta. Metsähallitus toteaa lausuntonaan seuraavaa:

2 luku 9 § Neuvotteluelvoitteen kehittäminen yhteistoiminnan suuntaan

1 momentti

Metsähallitus katsoo, että lakiesitys selkeyttää saamelaiskäräjien toimivaltaa ja roolia saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien toteutumisen edistäjänä Suomessa. Lakiesitys myös vastaa viimeaikaisen kansainvälisen alkuperäiskansojen oikeuksia koskevan kehityksen tuomiin muutoksiin.

Esityksen 9 §:n 1 momentin mukainen yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite vastaa Metsähallituksen käsityksen mukaan pitkälti sitä, miten Metsähallitus on nykyisin käytännössä toteuttanut saamelaiskäräjälain 9 § neuvotteluja pyrkien saavuttamaan yhteisymmärryksen tai suostumuksen laajakantoisille ja merkittäville toimenpiteille. Metsähallitus on toteuttanut 9 §:n mukaista neuvotteluelvoitetta saamelaiskäräjien kanssa seuraavissa asioissa:

- Luonnonvarasuunnittelu, jossa valtion maiden ja vesien käytön periaatteet, tavoitteet ja muun muassa metsätalouden mitoitus määritetään 5 vuoden ajalle;
- Suojelu- ja erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat;

8.8.2018

- Metsästyksen ja kalastuksen kiintiöpäätökset;
- Valtion maiden myynnin ja vuokrauksen yleiset periaatteet; ja
- Saamelaiskäräjien esityksestä myös mm. Juutuan-Tuulispään virkistysmetsän suunnitelma.

Edellä kerrottujen 9 §:n mukaisten neuvottelujen lisäksi neuvotteluissa saamelaiskäräjien ja kolttien kyläkokouksen kanssa Metsähallitus on sopinut muun muassa seuraavat asiat:

- Saamelaisten kotiseutualueen metsänkäsittelyperiaatteet;
- Saamelaisalueen paliskuntien ja Metsähallituksen yhteistyömenettelyt ja elinkeinojen yhteensovittamisasiat; ja
- Akwé: Kon -periaatteista (Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (1992) osapuolikokouksen hyväksymät vapaaehtoiset ohjeet alkuperäis- ja paikallisväestöjen luontosuhteiden säilyttämiseksi) johdetut vapaaehtoiset menettelyt, joita käytetään saamelaiskulttuurin paikallisten perinteisten tarpeiden turvaamiseen. Saamelaiskäräjät nimeävät Akwé: Kon työryhmän jäsenet. Ryhmä osallistuu laajojen suunnitelmien laadintaan koko prosessin ajan sen lisäksi, että laajempi paikallisten osallistaminen toteutetaan yhteistyöryhmän kautta. Myös yhteistyöryhmässä on Saamelaiskäräjien ja muiden saamelaisyhteisöjen edustus. Metsähallitus on ottanut Akwé: Kon -menettelyn käyttöön ensimmäisenä maailmassa. Koska kyseessä on vapaaehtoisuuteen perustuva menettely, sen käytännön toteutusmalli on kehitetty yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa. Menettelyä käytetään kaikkien saamelaisten kotiseutualueen suojele- ja erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien laadintaan sekä Saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelman laadintaan. Menettelyä on käytetty myös Juutuan-Tuulispään virkistysmetsän suunnitelman teossa.

2 momentti

Käydyistä neuvotteluista saamelaiskäräjien kanssa laaditaan pykäläluonnoksen mukaan pöytäkirja. Vaikka säännöksessä ei tarkemmin säädetä pöytäkirjan sisällöstä, Metsähallitus pitää tärkeänä, että neuvottelupöytäkirjaan merkitään tieto neuvotteluissa mahdollisesti eriäviksi jääneistä käsityksistä sekä neuvotteluosapuolten asiaa koskevat kannanotot sekä perustelut, jos saamelaiskäräjien tiettyä vaatimusta ei ole voitu ottaa huomioon sekä myös neuvottelujen päättyminen.

3 momentti

Pykäläluonnoksen 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös siitä, ettei saamelaisten oikeudelle harjoittaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan aiheudu huomattavaa haittaa. Metsähallituksella ei ole 3 momentin kirjaukseen huomauttamista. Lakiesityksen perusteluissa kuitenkin todetaan, että säädöksen nou-

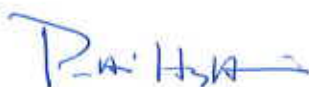
8.8.2018

dattaminen edellyttää, että viranomaisella tai muulla julkisia hallintotehtäviä hoitavalla taholla on riittävästi tietoa suunniteltujen toimenpiteiden vaikutuksista saamelaisien oikeuksiin, jotta saamelaisien oikeuksia harjoittaa kieltä ja kulttuuria voidaan edistää. Metsähallitus esittää, että tätä perustelujen kirjausta tulisi täsmentää siten, että hankkeiden kulttuurivaikutusten arviointia edellytetään niissä hankkeissa, joihin muutenkin sovelletaan lakia ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (252/2017). Tällöin huomattavaa haittaa mahdollisesti aiheuttavat laajakantoiset hankkeet, kuten uudet kaivoshankkeet, jotka käsitellään erilliskaavojen ja ympäristölupamenettelyjen kautta, tulisivat kulttuurivaikutusten arvioinnin piiriin. Lisäksi tulisi selkeyttää sitä, että huomattava haitta ei ylity Metsähallituksen tai muun toimijan tavanomaisen tai laissa säädetyn toiminnan harjoittamiseen liittyvillä yksittäisillä toimenpiteillä, esimerkiksi yksittäisillä matkailureittisopimuksilla tai hakkuukohteilla.

Huomattavan haitan arviointi tulisi tehdä yleisemmällä tasolla. Valtion maankäyttöön ja metsätalouteen liittyen huomattavan haitan ehkäiseminen otetaan huomioon toimintojen kokonaismoitoksella ja toiminnan suuntaamisella. Kokonaismoituksen ja suuntaamisen keskeiset linjaukset tehdään maakuntakaavoituksessa ja Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelmassa. Niissä saamelaiskulttuurin edellytysten turvaaminen toteutuu esimerkiksi hakkuumäärä- ja hakkuutaparajoituksina, metsätalouden ulkopuolelle siirrettyinä laidunalueina, rajoituksina maan myynnille ja vuokraukselle, rajoituksina matkailun laajenemiselle ja reiteille erityisesti erämaa-alueilla, päätöksinä olla antamatta maanomistajan suostumuksia malminetsintään, sekä rajoituksina metsästyslupakiintiöissä.

Lakiesityksen 9 §:n 3 momentin perusteluja tulisi edelleen selkeyttää myös siten, että hankkeiden vaikutustenarviointi saamelaiskulttuuriin tulisi tehdä kuvaamalla nykytila ja muutoksen suhteellinen merkitys nykytilaan. Nykytilan kuvaukseen voisi sisältyä esimerkiksi nykyinen luonnonvarojen käyttö ja siihen liittyvät sopimukset, tunnetut luontoarvot sekä hankekohteessa harjoitettavat saamelaiskulttuurin muodot. Nykytila on ilmentymä myös historiallisesta kumulatiivisesta maankäytöstä. Suunniteltua hanketta tulisi arvioida tämän vuoksi sen suhteellisen merkityksen osalta muutoksena vain nykytilanteeseen ilman, että edellytettäisiin nykytila-arvion lisäksi pitkän historiallisen kehityksen huomioivia vaikutusarvioiteja. Kansainvälinen FPIC (vapaa, tietoon perustuva ennakkosuostumus) -menettelykään ei edellytä toiminnan harjoittajalta/suunnittelijalta oman lakeihin perustuvan toimintansa ennakkoehtona tällaisia laajoja eri maankäyttömuotojen ja historiallisen kehityksen huomioivia vaikutusarvioiteja.

Lisätietoja lausunnosta antaa lakiasiainjohtaja Susanna Oikarinen, puh. 0206 394 313.

Pentti Hyttinen
pääjohtaja

